NN 52/2020 (29.4.2020.), Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Jezik i kultura romske nacionalne manjine u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj (model C)

MINISTARSTVO ZNANOSTI I OBRAZOVANJA

1046

Na temelju članka 27. stavka 9. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (»Narodne novine« broj 87/08, 86/09, 92/10, 105/10 – ispravak, 90/11, 16/12, 86/12, 94/13, 152/14, 7/17 i 68/18), ministrica znanosti i obrazovanja donosi

ODLUKU

O DONOŠENJU KURIKULUMA ZA NASTAVNI PREDMET JEZIK I KULTURA ROMSKE NACIONALNE MANJINE U OSNOVNIM I SREDNJIM ŠKOLAMA U REPUBLICI HRVATSKOJ (MODEL C)

I.

Ovom odlukom donosi se kurikulum za nastavni predmet Jezik i kultura romske nacionalne manjine u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj (Model C).

II.

Sastavni dio ove odluke je kurikulum nastavnog predmeta Jezik i kultura romske nacionalne manjine u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj (Model C).

III.

Ova odluka stupa na snagu osmoga dana od dana objave u »Narodnim novinama« a primjenjuje se od školske godine 2020./2021.

Klasa: 016-01/19-01/00201
Urbroj: 533-09-20-0013
Zagreb, 1. travnja 2020.

Ministrica
prof. dr. sc. Blaženka Divjak, v. r.

KURIKULUM ZA NASTAVNI PREDMET JEZIK I KULTURA ROMSKE NACIONALNE MANJINE U OSNOVNIM I SREDNJIM ŠKOLAMA U REPUBLICI HRVATSKOJ (MODEL C)

UVOD

Suvremeni položaj Roma u Republici Hrvatskoj temelji se na dva karakteristična oblika suživota. Romske zajednice koje žive u razmjerno izoliranim naseljima očuvale su svoju nacionalnu i kulturnu samosvijest, a životni standard dijela romske zajednice koji ne živi u izoliranim naseljima jest bolji, ali uz cijenu gubitka odrednica nacionalnoga identiteta. Prema Nacionalnoj strategiji za uključivanje Roma 2013. – 2020., pripadnici romske nacionalne manjine jedna su od socijalno najisključenijih skupina s vrlo visokom stopom ispadanja iz školskoga sustava. Jedan od uzroka takva stanja svakako je i diskriminacija koju Romi trpe te vrlo slaba uključenost u život šire društvene zajednice.

Kurikulum predmeta Jezik i kultura romske nacionalne manjine potrebno je prilagoditi specifičnim potrebama svih učenika pripadnika romske nacionalne manjine koji žive u Republici Hrvatskoj i učiniti ga otvorenim za sve druge učenike koji imaju interes učiti jezik romske nacionalne manjine i upoznati se s kulturom Roma.

Pripadnici romske nacionalne manjine u Hrvatskoj uglavnom govore bajaškim rumunjskim (ljimba *dă băjaš – rumuneašte)* i romskim (romani *čhib)* te brojnim lokalnim varijetetima tih dvaju jezika, stoga u kurikulumu rabimo generički termin »materinski jezik« koji se odnosi na sve varijetete. S obzirom na višejezičnost i bogatstvo lokalnih jezičnih varijeteta romske zajednice u Republici Hrvatskoj, u provedbi školskih kurikuluma predmeta Jezik i kultura romske nacionalne manjine bitno je uvažiti lokalni jezični varijetet kojim dijete govori u roditeljskome domu, odnosno prvi jezik

njegove obitelji. Treba naglasiti da dio odgojno-obrazovne zajednice, pa čak i onaj dio koji izravno sudjeluje u odgoju i obrazovanju djece romske nacionalne manjine, nije svjestan heterogenosti romske zajednice o pitanju jezika te je nužno da se prije provedbe identificira lokalni jezični varijetet.

A. Opis predmeta

Svrha predmeta Jezik i kultura romske nacionalne manjine jest razviti komunikacijske, interkulturne i građanske kompetencije koje će učenicima pripadnicima romske nacionalne manjine pomoći osvijestiti vlastiti identitet u multikulturnom okružju učeći materinski jezik i povijest te njegujući kulturu kao dinamičan koncept. Kratka oznaka predmeta Jezik i kultura romske nacionalne manjine jest *JKR.*

Načela kurikuluma predmeta Jezik i kultura romske nacionalne manjine su sljedeća:

Fleksibilnost. Kurikulum učiteljima omogućuje oblikovanje nastavnoga sadržaja koji će odgovarati jezičnim, povijesnim i kulturološkim obilježjima zajednica kojima pripadaju djeca koja pohađaju predmet Jezik i kultura romske nacionalne manjine u skladu s interesima, obrazovnim potrebama i mogućnostima učenika. Kurikulumom se okvirno definiraju osnovni elementi koji učiteljima služe za vođenje procesa učenja i poučavanja. Učitelju ostaje sloboda da u suradnji s učenicima kreira način na koji će ostvariti ishode zadane kurikulumom.

Interkulturnost. Kurikulum potiče upoznavanje, razumijevanje i poštivanje različitih životnih stilova i kultura te razvoj interkulturne osjetljivosti. Interkulturnost podrazumijeva stavljanje naglaska na važnost različitih kultura, na sagledavanje različitih pitanja iz perspektive drugoga, što pridonosi otvorenosti prema drugim kulturama i konstruktivnome dijalogu, a osim kurikuluma tiče se i uređenja učionica, izvannastavnih aktivnosti i primjenjivo je u svim aspektima školskoga iskustva. Taj se pristup temelji na uzimanju u obzir iskustva i podrijetla učenika, na razvoju kritičkoga mišljenja, suradničkoga učenja i na razbijanju stereotipa.

Učeniku usmjeren pristup. Kurikulum se temelji na pristupu usmjerenomu na učenika i to je odrednica koja bitno određuje sve njegove komponente. U nastavi valja polaziti od potreba i interesa djeteta, a sadržaj, oblike i metode nastave treba temeljiti na iskustvu (životnim situacijama) učenika. Učenici su aktivni sudionici u nastavnome procesu, a poseban naglasak u planiranju nastavnih sadržaja i procesa treba staviti i na suradnju s roditeljima i sa zajednicom.

Sadržaji predmeta Jezik i kultura romske nacionalne manjine usvajat će se od prvoga do petoga ciklusa obrazovanja, pri čemu će se provoditi načelo po kojemu se znanje stečeno na nižim stupnjevima proširuje i produbljuje na višim.

B. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja predmeta Jezik i kultura romske nacionalne manjine

Ciljevi ovoga kurikuluma teže izgradnji školske kulture koja poštuje različitost i teži interkulturnosti i inkluzivnosti, stoga će njegova provedba biti u potpunosti uspješna jedino ako se elementi kurikuluma predmeta Jezik i kultura romske nacionalne manjine integriraju u školske kurikulume kako bi pojedino školsko okružje doživjelo pozitivne promjene u situaciji u kojoj su pripadnici romske nacionalne manjine u riziku od isključenosti.

Učenik:

1. ovladava temeljnim jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja i pisanja ili romskoga jezika (romani *čhib)* ili bajaškoga rumunjskog jezika (ljimba *dă băjaš – rumuneašte)* radi sporazumijevanja, izražavanja i prenošenja misli u različitim komunikacijskim situacijama i u različite svrhe
2. razvija i njeguje jezično-kulturni identitet, interkulturne kompetencije te osjećaj pripadnosti i poštivanja vlastitoga jezičnog identiteta, kulture i tradicije uz istodobno poštivanje drugih zajednica i njihovih vrijednosti
3. izgrađuje estetske vrijednosti i upoznaje se s doprinosom romske nacionalne manjine i Roma u svijetu u kulturno-umjetničkome području
4. razvija sposobnost kritičkoga mišljenja, rješavanja problema, donošenja odluka i svijest o osobnim identitetima te odgovorno sudjeluje u zajednici temeljenoj na zajedničkim vrijednostima zaštite ljudskih prava i promicanju društvene pravde
5. poznaje i razumije bitne događaje, pojedince i pojave iz povijesti Roma uvažavajući kronološki okvir i razumijevajući uzročno-posljedične procese koji su utjecali na današnji položaj Roma.

C. Organizacijska područja predmetnoga kurikuluma

Organizacijska područja predmeta Jezik i kultura romske nacionalne manjine su sljedeća:

– jezik i komunikacija
– vrijeme i prostor
– stvaralaštvo i tradicija
– identiteti i ljudska prava.

JEZIK I KOMUNIKACIJA

Organizacijsko područje Jezik i komunikacija obuhvaća jezik kao sredstvo komunikacije radi ovladavanja recepcijskim i produkcijskim jezičnim djelatnostima i njihovim međudjelovanjem radi razmjene informacija, ideja, stavova i vrijednosti. Ostvarivanjem odgojno-obrazovnih ishoda u okviru ovoga organizacijskog područja oblikuju se i razvijaju lingvističke i sociolingvističke kompetencije učenika te stvaralaštvo i kreativnost, što znači da učenik usvaja jezik kojim izražava i razmjenjuje ideje, mišljenja, iskustva, osjećaje, interpretira značenja, koristi se medijima i snalazi u različitim komunikacijskim situacijama. Učenik stječe kompetencije za razumijevanje, tumačenje i vrednovanje tekstova različitih sadržaja i struktura. Upotrebljava kritičko mišljenje radi osobnoga razvoja i cjeloživotnoga učenja. U okviru ovoga organizacijskog područja njeguje se jezično-kulturni identitet i poštivanje drugih.

VRIJEME I PROSTOR

Organizacijsko područje Vrijeme i prostor podrazumijeva da učenik razumije uzroke i posljedice pojava, procesa, događaja povezanih s poviješću Roma. Učenik je sposoban objektivno sagledati djelovanje romske nacionalne manjine u prostoru i vremenu. Razumije utjecaj prošlosti i sadašnjosti na budućnost, stečena znanja i vještine primjenjuje u svakodnevnim životnim situacijama, donosi odluke i aktivno se suočava s promjenama, rješava probleme i sudjeluje u osmišljavanju vlastite budućnosti. Učenik je sposoban objektivno spoznati interakciju čovjeka i zajednica s prostorom na temelju prošlih i sadašnjih iskustava.

STVARALAŠTVO I TRADICIJA

Temelj je ovoga organizacijskog područja upoznavanje s vrijednostima stvaralaštva i tradicije romske nacionalne manjine. Pritom dolazi do stvaranja novih odnosa i interakcije. To se prije svega odnosi na sposobnost apstraktnoga i kritičkoga mišljenja te na razvoj kompetencija koje će učeniku omogućiti bolje razumijevanje stvaralaštva i tradicije romske nacionalne manjine te objektivno razumijevanje sadašnjosti i svijeta u kojemu živi. Učenik istražuje, proučava, predstavlja i kritički promišlja o stvaralaštvu i tradiciji romske nacionalne manjine i o svome doprinosu u svijetu unutar kulturno-umjetničkoga područja.

IDENTITETI I LJUDSKA PRAVA

Ovo organizacijsko područje otvara mogućnost za promišljanje o kulturi kao dinamičnome konceptu u kojemu se, polazeći od osobnoga identiteta, prvenstveno razvija svijest o sebi kao osobi koja izgrađuje i izražava osobni identitet, poštuje identitet drugih, poštuje svoju kulturu i njeguje otvorenost prema drugim kulturama i različitostima unutar vlastite kulture. S obzirom na to da se kulturi Roma često pripisuju način života i ponašanja koja zapravo proizlaze iz socioekonomskoga položaja i društvene marginalizacije, poučavanju o kulturi Roma bitno je pristupiti i s aspekta društvene pravde i ljudskih prava. U okviru ovoga organizacijskog područja otvara se prostor za stjecanje društvenih kompetencija koje uključuju osobne, interpersonalne i interkulturne kompetencije koje osposobljavaju pojedinca za učinkovito i konstruktivno sudjelovanje u raznolikome društvu. S druge strane, bitno je poticati i razvoj građanskih kompetencija koje osposobljavaju pojedinca za punopravno aktivno građanstvo kako bi dao svoj doprinos izgradnji skladnih međukulturnih društvenih odnosa i borbi protiv diskriminacije i govora mržnje. Pitanju stereotipa i predrasuda tijekom poučavanja treba pristupiti s gledišta osobnoga identiteta pojedinca kako bi se učenicima dala prilika da osvijeste proces njihova nastajanja. Ishodi povezani s ovim organizacijskim područjem izravno se nadovezuju na Program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja građanskoga odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole.

Grafički prikaz organizacije predmetnoga kurikuluma

D. Odgojno-obrazovni ishodi, razrada ishoda i razine usvojenosti po razredima i organizacijskim područjima

Model C obrazovanja pripadnika nacionalnih manjina ustrojen je prema Zakonu o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina (»Narodne novine« 51/2000), Državnome pedagoškom standardu osnovnoškolskoga sustava odgoja i obrazovanja (»Narodne novine« 63/2008) i Državnome pedagoškom standardu srednjoškolskoga sustava odgoja i obrazovanja (»Narodne novine« 63/2008). Navedeni dokumenti predviđaju 5 tjednih sati dodatne nastave materinskoga jezika i kulture u osnovnoj školi te od 2 do 5 tjednih sati dodatne nastave materinskoga jezika i kulture u srednjoj školi. Predmetni prijedlog kurikuluma predmeta *Jezik i kultura romske nacionalne manjine* izrađen je za tri sata nastave tjedno, što odgovara 105 sati godišnje, a broj sati može se proširiti do najviše pet tjedno, ovisno o potrebi romske nacionalne manjine i o mogućnosti financiranja osnivača.

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
1. razred OŠ 105 sati		
ORGANIZACIJSKO PODRUČJE: JEZIK I KOMUNIKACIJA (A)		
JKR OŠ A. 1.1 Učenik komunicira na materinskome jeziku o temama iz okružja u kojemu živi, uči i prema iskustvu koje ima.	– jednostavnim rečenicama razgovara o temama iz svakodnevnoga života sukladno svojim potrebama i interesima – sluša s razumijevanjem – postavlja pitanja – usmeno opisuje na temelju promatranja	Učenik uz poticaj jednostavnim rečenicama u govorenoj formi komunicira na materinskome jeziku. Uz poticaj sluša i opisuje.
JKR OŠ A. 1.2. Učenik nakon slušanja teksta izražava svoje misli i osjećaje te ih povezuje sa svojim osobnim iskustvom.	– iznosi svojim riječima osjećaje i zapažanja o tekstu koji mu je pročitan – opisuje događaje i likove s obzirom na vlastito iskustvo – crtežom ili usmeno izražava osobno mišljenje o tekstu	Učenik uz poticaj izražava svoje misli i osjećaje. Uz čestu pomoć opisuje događaje i likove. Uz poticaj razgovara o tekstu i izražava osobno mišljenje o istome.
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Ishodi se ostvaruju usporedno s ostvarivanjem ishoda organizacijskih područja Stvaralaštvo i tradicija te Identiteti i ljudska prava. Preporučene teme: priče i pjesme poznate u zajednici, obitelj, razred, učenik, škola i učionica, zajednica, zavičaj, brojevi, boje, godišnja doba, domaće životinje, nazivi dana u tjednu.		
Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Pretpostavlja se da će učenici biti različitoga predznanja u poznavanju materinskoga jezika. Učitelj treba prilagoditi i uskladiti dinamiku poučavanja s jezičnim razvojem pojedinoga učenika. Poučavanje jezičnih sadržaja temelji se na govornoj komunikaciji i na učenju iz situacije posredstvom mimike, gesta, pokreta, likovnoga izraza, igre, pjesme i dramatizacije s pomoću zornih sredstava. Novi se sadržaji uvode na temelju poznatih jezičnih sadržaja koji su prilagođeni razini jezičnoga razvoja i iskustvu učenika. Učitelj organizira aktivnosti govorenja i razgovaranja u kojima će učenik sudjelovati u govornome činu u osmišljenim komunikacijskim situacijama.		
ORGANIZACIJSKO PODRUČJE: VRIJEME I PROSTOR (B)		
---	---	---
ORGANIZACIJSKO PODRUČJE: STVARALAŠTVO I TRADICIJA (C)		
JKR OŠ C. 1.1. Učenik primjereno svojoj dobi upoznaje usmeno i glazbeno stvaralaštvo lokalne romske zajednice.	– upoznaje se s romskom tradicijom razgovorom i slušanjem lokalne autohtone romske glazbe i romskih priča koje su poznate u zajednici	Učenik uz poticaj prepoznaje usmeno i glazbeno stvaralaštvo lokalne romske zajednice.
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Preporučene teme: lokalna autohtona romska glazba i romske priče poznate u zajednici.		

Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Učenik na ovoj razini samo doživljava lokalno tradicijsko stvaralaštvo i prepoznaje ga drukčijim od tradicijskoga stvaralaštva većinskoga naroda i drugih naroda. Ujedno prepoznaje važnost očuvanja tradicije pretežno na razini opservacije, a manje na razini reprodukcije. Potiče se razvoj motivacije i privrženosti učenika za aktivnosti očuvanja tradicije koju prepoznaje bitnom i vrijednom poštovanja, a onda i čuvanja i održavanja u generacijama. Nije obuhvaćeno likovno stvaralaštvo u reprodukciji, jer ono zahtijeva usvojene grafomotoričke vještine koje se tek stječu. Aktivnosti i sadržaji iskazani u ovome ishodu uvjetovani su u ranoj dobi u kojoj djeca još nisu razvila pojam tradicije i zašto je njezino očuvanje bitno. Zato ih treba samo senzibilizirati što je ona i zašto je bitna kako bi razvili dublji interes za tu baštinu. Budući da se radi o razdoblju imprintinga temeljnih vrijednosti, rabe se najintenzivniji, a djeci razumljivi sadržaji usmenoga i glazbenoga stvaralaštva kao što su brojilice, jednostavne pjevne pjesme, jednostavne priče (legende, bajke) i poezija jednostavnih melodija i strukture teksta.		
ORGANIZACIJSKO PODRUČJE: IDENTITETI I LJUDSKA PRAVA (D)		
JKR OŠ D. 1.1. Učenik prepoznaje elemente raznolikosti obilježja osobnih identiteta.	– prepoznaje svoje sposobnosti, obilježja i uloge, opisuje u čemu se sastoje i potkrepljuje primjerima iz vlastitoga iskustva u školi, obitelji i društvenoj zajednici – prepoznaje da na neka stajališta o svome identitetu može utjecati, a na neke ne može – prepoznaje različitosti i razvija senzibilitet prema različitostima	Učenik svjesno i samostalno nabraja i opisuje nekoliko svojih obilježja i uloga u obitelji i razredu te uz pomoć razlikuje na koje može utjecati, a na koje ne može.
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Preporučene teme: prepoznavanje vlastitih sposobnosti, obilježja i uloga, prepoznavanje različitosti i razvijanje senzibiliteta prema različitostima.		
Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Učenik na ovoj razini samo zamjećuje različitosti u školi i okolini, primjećuje različitosti na koje može utjecati i na koje ne može utjecati. Učenika se navodi da nabraja i opisuje obilježja svoje okoline te da imenuje one na koje može utjecati i one na koje ne može utjecati.		

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
2. razred OŠ 105 sati		
ORGANIZACIJSKO PODRUČJE: JEZIK I KOMUNIKACIJA (A)		
JKR OŠ A. 2.1. Učenik vođenim pisanjem piše riječi, rečenice i tekstove jednostavne strukture na zadanu temu i sukladno jezičnomu razvoju.	– uči abecedu materinskoga jezika – prepisuje i piše tiskanim slovima riječi i jednostavne rečenice primjerene dobi, iskustvu, interesu i znanju materinskoga jezika – piše da bi izrazio misli i osjećaje na materinskome jeziku	Učenik uz povremenu pomoć prepisuje i piše tiskanim slovima riječi i jednostavne rečenice na zadanu temu.
JKR OŠ A. 2.2. Učenik komunicira na materinskome jeziku o temama iz okružja u kojemu živi, uči i iskustvu koje ima.	– jednostavnim rečenicama razgovara o temama iz svakodnevnoga života sukladno svojim potrebama i interesima – usvaja nove riječi i širi vlastiti rječnik – sluša i čita s razumijevanjem – postavlja pitanja – opisuje na temelju promatranja – priča o vlastitim doživljajima	Učenik uz poticaj jednostavnim rečenicama u govorenoj formi komunicira na materinskome jeziku koristeći se novousvojenim rječnikom. Prema smjernicama sluša/čita, opisuje i postavlja pitanja.
JKR OŠ A. 2.3. Učenik nakon rada na tekstu izražava svoje misli i osjećaje te ih povezuje sa svojim osobnim iskustvom.	– iznosi svojim riječima osjećaje i zapažanja o pročitanome – opisuje događaje i likove s obzirom na vlastito iskustvo – povezuje postupke likova sa svojim postupcima – na osnovi predloška stvara svoju priču prema iskustvu iz svakodnevnoga života ili mašte – riječima/crtežom izražava osobno mišljenje o tekstu	Učenik uz poticaj izražava svoje misli i osjećaje, opisuje događaje i likove. Prema smjernicama stvara priču prema predlošku. Uz poticaj razgovara i izražava mišljenje o tekstu.
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Ishodi se ostvaruju usporedno s ostvarivanjem ishoda organizacijskih područja Stvaralaštvo i tradicija te Identiteti i ljudska prava. Preporučene teme: priče i pjesme poznate u zajednici, obitelj, razred, učenik, škola, zajednica, zavičaj, brojevi, životinje, godišnja doba, igračke, doba dana, tijelo, odjeća i obuća, hrana i piće, posebni datumi.		
Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Pretpostavlja se da će učenici biti različitoga predznanja u poznavanju materinskoga jezika. Učitelj treba prilagoditi i uskladiti dinamiku poučavanja u govoru i pismu s jezičnim razvojem pojedinoga učenika. Također se pretpostavlja da će učenici na satu hrvatskoga jezika usvojiti postupke početnoga opismenjavanja u smislu izvođenja predvježbi, povezivanja glasa s odgovarajućim slovom/grafemom, povezivanje glasova i slova u cjelovitu riječ, a riječi u rečenice te osnovna pravopisna pravila. Poučavanje jezičnih sadržaja temelji se na govornoj komunikaciji i učenju iz situacije posredstvom mimike, gesta, pokreta, likovnoga izraza, igre, pjesme i dramatizacije s pomoću zornih sredstava, a posebna pažnja pridaje se razvoju djelatnosti čitanja i pisanja. Novi se sadržaji uvode na temelju poznatih jezičnih sadržaja koji su prilagođeni razini jezičnoga razvoja i iskustvu učenika. Učitelj organizira aktivnosti govorenja i razgovaranja u kojima će učenik sudjelovati u govornome činu u osmišljenim komunikacijskim situacijama.		
ORGANIZACIJSKO PODRUČJE: VRIJEME I PROSTOR (B)		
---	---	---
ORGANIZACIJSKO PODRUČJE: STVARALAŠTVO I TRADICIJA (C)		
JKR OŠ C. 2.1. Učenik reproducira romsko usmeno i glazbeno stvaralaštvo te rabi likovne tehnike za prikazivanje doživljaja.	– recitira, pjeva – prepričava sadržaj priča i pjesama – likovno izražava svoj doživljaj pjesme i priče	Učenik uz poticaj prepričava i pjeva/recitira jednu pjesmu ili je likovno prikazuje.